Dadogó tanulóknál mindig egyszerű formában nyújtandó a suggestió, pl. a feladat jól sikerült megoldása esetén, különösen pedig, ha a beszédnél ügyesen alkalmazott segítséget, mint a folyamat lassítását, hangsúlyt stb., még jobb, ha ez a szülők vagy idegenek jelenlétében történhetik. Minden megfelelően alkalmazott dicsérő szó suggestióként hat. A dadogó beszédét általában úgy kell vezetni, hogy beszédbeli kisiklások lehetőleg ne forduljanak elő, akkor minden leckeóra hatásos suggestióvá válik: Ma nem akadtam meg - holnap sem fogok megakadni -, nemsokára egyáltalán nem akadok meg, napról napra jobban beszélek.

Rendszeres feszteleníto, izomlazító, lelki feszültséget oldó és a gyakorlási kezelésmód által, valamint az említett psychotherápiás eljárások segítségül vételével - amilyenek a tekintélyen alapuló meggyőzés, a hitkeltés, a logikus felvilágosítás és a rábeszélés, ellenképzetek felkeltése, kifejező mozgások begyakorlása, hallásos szabályozás és mindenekelőtt az éber suggestiók ápolása - többnyire sikerülni fog a lelki gátlásokat kisebb fokú dadogási formáknál, tekintetbe véve természetesen a környezet megfelelő társnevelői közreműködését és a tanítvány egészséges igyekvését, feloldani és megszüntetni.

Hansen dr. költői szavait idézem befejezésül: „A testnek és léleknek azt a titokzatos nyugalmi állapotát, amelyről tudjuk, hogy az öngyógyulás, az újjáéledés feltétele, megszerezzük: ha olyan psychotherápiát alkalmazunk, melyben az eljárás lényege nem merül ki technikai fogásokkal, nem tanulható el, ami csak a szív ősi titokzatos segítő ereje által lehet magunké."

A gyakorlat műhelyéből

SOTE Neurologiai Klinika (Budapest)
Beszédgondozó Rendelés

A dadogó szándékformuláinak egy anyaga: a rejtőzködés

Vékássy László
(Közlésre érkezett: 1992. február 26.)

A rejtőzködés kérdésével való foglalkozást a terápiás gyakorlat indokolja. Ugyanis az explorációs beszélgetéssorozatban a dadogók rendszeresen és visszatérően használják ezt az érzékletes kifejezést, megfogalmazást a beszédnehézség élményének, s az

ehhez kapcsolódó érzések jelzésére. E felismerő tapasztaltunk hívta fel a figyelmet a kérdés tárgyalására.

A logopédiai irodalom a fogalmat nem írja le és nem is használja (e gondolatkör változatai viszont ismeretesek, pl. érintkezési nehézség, önmagát nehezen képviselő stb.). Ez egy hiányosság, mert a rejtőzködés gondolat sűrítetten tartalmazza a dadogót jellemző fontosabb magatartásjegyek anyagát (kontaktopáthia, anxietás, introversio, inszufficiencia, inkludencia) és ezzel kezelési szempontokat kínál a logopédusoknak. A rejtőzködés gondolat jelentősége éppen az, hogy mivel a dadogók magatartástulajdonságaiból szerveződött összérzés megnyilvánulása, ezen keresztül számos, a dadogót jellemző tünet feldolgozása, értelmezése történhet meg. Anyagunk bemutatásának is az a célja, hogy a dadogó sokféle tünetének befolyásolására újabb módszertani lehetőséget mutassunk be.

A rejtőzködést nem tartjuk dadogás-specifikusnak, mert az sok más tünetű képben, egészséges embernél van jelen, továbbá nem önálló, hanem mindig egy tünetegyüttest képviselő jegynek tekinthető. A rejtőzködést az életkor, a nem, a szociális-kulturális fejlettség és érés alapvetően meghatározzák. De a rejtőzködés kérdésével, mint egy célszerű alkalmazkodási formával az állatvilágban is találkozunk (mimikri).

A dadogók rejtőzködésének kialakulása folyamat eredménye. Ahhoz, hogy az ember éljen, továbbfejlődésre képes legyen, ahhoz biológiailag, pszichológiailag, szociálisan változóképesnek kell lennie. A dadogás azonban ebben a változóképességben akadály. Tartós fennállása ugyanis létrehozza a fejlődés-akadályozottságot, ami az egész személyiség érzést visszafogja. Ennek az az eredménye, hogy az életkori képességek és az életkori követelmények közötti különbségekből hiányállapotok jönnek létre (a dadogó a fejlődés akadályozottsága miatt nem tud eleget tenni a vele szemben támasztott követelményeknek, elmaradnak az életkori érési szakaszok, a halmozódó hiányok miatt a dadogó indítékszegény lesz). A dadogók rejtőzködésének hátterében ezek a hiányállapotok állnak, melyek nemcsak a beszéddel kapcsolatosak (mivel a beszéd az emberi létnek nem különálló része), ennek következtében a dadogó érzelmileg, verbálisan és nem verbálisan sérül.

Mit értünk a dadogó rejtőzködésén? Olyan életkornak és követelményeknek (helyzeteknek) nem megfelelő verbális és nem verbális teljesítményeket, melyek időben régóta állnak fenn, és így a személyiség akciós-készség minőségét folyamatosan befolyásolják. Tehát a dadogó nemcsak a beszédkor vagy a beszéddel kapcsolatos történésekben rejtőzködő, hanem egész lényében (a beszéd és a személyiség összefügg).

A dadogóknál a rejtőzködés azokban az esetekben fordul elő, ahol a dadogás hosszú ideje áll fenn, ahol a dadogás másodlagos, lelki tünetei kialakultak és ahol az érintkezés erősen korlátozott.

A rejtőzködés megléte a kezelést nehezíti. Ilyen esetben a dadogó kevéssé hozzáférhető, nehezen mozgósítja szándékait, és az együttműködés zavart. Külön figyelmet érdemel ennek megítélése a kezelés megkezdésekor.

Ahhoz, hogy a kezelő a rejtőzködés tényét meg tudja állapítani, a dadogóval többször kell beszélnie. Ennek során a kezelőnek el kell dönteni, hogy rövid ideig tartó rejtőzködésről (pl. ami mögött a helyzet adta feszültségtöbblet áll), vagy tartós, a

személyiséget jellemző rejtőzködésről van-e szó. Az alábbi adatok tartós megléte a rejtőzködés mellett szólnak:
- rövid válaszok,
- a válaszadás elmaradása (ami mögött a kezelő érzi, hogy a kezelt szeretne választ adni, de a kezelt nem tud, nem mer),
- kitérő válaszok (ezek is rövidebbek, mint az várható lenne),
- a reakciós idő megnövekedése (a helyzethez, a „szokáshoz" képest lassult válaszok),
- bizonytalan, nem egyértelmű válaszok,
- „a múltkor nem tudtam elmondani" (a korábban elhangzott kérdésekre később adott válaszok),
- a kezelt a szólás, a kezdeményezés, a válaszadás jogát felajánlja a kezelőnek, majd a kezelő akcióit csak helyeslő elfogadással veszi tudomásul,
- a nem verbális kommunikációs szegényesség,
- „takarások" (beszéd és nem beszéd idején kezével száját, arcát, szemét eltakarja),
- szemkontaktus elkerülése,
- „rebbenő tekintet" (rövid ideig ránéz az interakciós partnerre, majd tekintetét gyorsan elviszi, majd újból ránéz stb.).

Az explorációsorozatokban a rejtőzködés gondolat három változatban jelentkezik:
- Az első, amikor a dadogó mondanivalóját azzal kezdi, hogy akkor „szeretett volna elsüllyedni, megszűnni, nem lenni, elbújni, elrejtőzni", stb., mert, és elmondja annak az élménynek (élményeknek) a kialakulását, aminek az előbbiek a következményei, valamint, hogy ez tartós, rendszeres érzése, s nemcsak beszéd, hanem nem beszéd idején is félénkké, visszahúzódóvá, rejtőzködővé teszi, hiszen ő nem tudja azt elmondani soha, amit szeretne (ez a változat azokban az esetekben fordul elő, amikor a dadogó az előbb elmondottak hatása alatt van, a kínos élmény közelében vagy az explorációs beszélgetés helyzete, témája késztette, elevenítette fel ezt az élményanyagot).
- A második, amikor a dadogó az explorációs beszélgetés képzetáramlásának összefoglalásaként önmaga fogalmazza meg rejtőzködés érzetét, mintegy felismerésként a gondolatsor logikájából fakadóan a beszélgetés pillanatában ismeri fel a dadogó, hogy ő egy olyan ember, aki beszédhibája miatt rejtőzködő.
- A harmadik változat úgy indul, mint a második, de a tudatos, önálló felismerés elmarad. Ilyenkor a kezelő segít. A kezelő az explorációs beszélgetés korábbi történéseinek fontosabb elemeit összefoglalja, majd arra kéri a dadogót, hogy keresse meg benne azt a gondolatot, ami ezekben közös. Ezt hamar felismerik a kezeltek és azonnal hozzáteszik, hogy „valahogy én is így éreztem, csak még soha nem fogalmaztam meg".

Mindhárom változat értékes és terápiásan felhasználható. Ezt követően a rejtőzködés fogalmi jelentését helyes megbeszélni, azaz, hogy a dadogó tudja, mit is értsen ezen. E gondolatkör kapcsán két kérdést javasolt megbeszélni, aminek a lényege a következő (a megbeszélés dialógikus és nem közlő):
- A rejtőzködés az életnek része. A világ, az egyes kulturák normákat állítanak fel, mert a világot, az életet csak úgy lehet működtetni, ha azt valamilyen rend, elv irányítja. Ezekbe a normákba, rendekbe, átlagolásokba természetesen nem mindenki fér bele,

nem ért azokkal egyet. Ezért aki ezekbe a kategóriákba nem fér bele, az az átlagtól eltér, tudatosan másként kell gondolkodnia, cselekednie, viselkednie, azaz rejteni kell saját gondolatait, cselekedeteit, szándékait. Tehát a rejtőzködés egy gyakorolt emberi tulajdonság, célszerű alkalmazkodási formája a közösségben élő embereknek (hozzunk fel példákat a művészet, a politika, a vallás, az irodalom köréből, és természetesen a mindennapokból, a kezelt életéből is).

- A rejtőzködés ugyan az emberi viselkedés része, az ember ilyen módon is alkalmazkodni tud (kell) környezetéhez, de mint uralkodó magatartástulajdonság a személyiség működészavarára utal, mert így a dadogónál nem alakul ki az akciókészség. Ennek az a magyarázata, hogy a kezeltet eddigi élete során sok-sok beszédmagatartási sikertelenség érte, emiatt bizonytalan, visszahúzódó, félénk lett. Ezen kell most (is) változtatnunk. Amit a kezelés e részében csinálunk az az egyik eszköz ehhez. Ez a visszahúzódó magatartás előnytelen, mert a dadogó vágyait, gondolatait, képességeit beszűkíti, ezért cselekedeteit nem tudja megvalósítani.

Ide tartozó kérdés még, hogy a dadogók gyakran érvelnek, mintegy saját tulajdonságaik igazolásaként, a rejtőzködés előnyei mellett. Ezért meg kell beszélni, hogy ugyan a visszahúzódásban, a rejtőzködésben a konfliktus, az erőfeszítés, a nehézség látszólag kevesebb, ezért ez csak átmenetileg előnyös, és mindenképpen egy alacsonyabb életforma, mert ez az érésben, a fejlődésben visszafogja a személyiséget (márpedig az éréshez, fejlődéshez, lelki megerősödéshez kellenek az akadályok, azok legyőzése ad önbizalmat, hitet, én-erőt).

Gyakori szakmai kérdés, hogy kell-e mindig a kezelőnek meghatározott kérdéssel, kérdésekkel foglalkoznia, hogy a dadogó rejtőzködése oldódjon, mert már magának a rejtőzködés gondolatának az értelmezése (ami természetesen személyes vonatkozásokat is tartalmaz), a kezelt kitárulkozó magatartását eredményezheti és azt a benyomást kelti, hogy a rejtőzködés kérdése megoldódott. Ez nem így van, ez az oldódás a helyzet adta feszültségcsökkenés, a célzott, a személyiség gondjait érintő kérdések hatására jelentkezik csak, s az ilyen eredmény nem tartós, mert nem áll mögötte elemzés, újfajta szemlélet, s így ez a kezelőt nem mentesíti a további módszertani lépések elvégzése alól. Jelentősége viszont az, hogy a rejtőzködés befolyásolásának menete gyorsabb, a kezelt együttműködésére számíthatunk, és ez valós, tartós eredményt hoz majd.

Ezt követően kezdhetjük el azt a beszélgetéssorozatot (a kezelő dönti el, hogy erre mennyi időt, figyelmet szán), melyben a kezelt rejtőzködése áll a középpontban. Az egyes téma és gondolati egységek végén a kezelt megfogalmazza a tárgyalt nehézségre a legmegfelelőbbnek talált szándékformulát. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a dadogó rejtőzködési panaszai ezzel megoldottnak tekinthetők. Egyrészt az adott esetnek megfelelően számos beszélgetés és szándékformula is lehetséges (ennek során azt kell figyelembe venni, hogy a gátló gondolati sémák, érzések milyen erősen tartják fenn a dadogónál a rejtőzködést, nagyon gyakran a panaszolt helyzetekben, érzésekben nem lehet rangsort készíteni, mert a kezeltek minden érzést, gondolatot a beszédmegnyilvánulással kötnek össze, s amíg ez akadályozott, addig a dadogó feszültségérzése egyenletesen erős lesz). Másrészt, mint korábban írtuk, a rejtőzködést a dadogó jellemző magatartásjegyekből szerveződött összérzésének gondoljuk. Így ezek a

magatartástulajdonságok komplex módszerünk egyéb fokozataiban is tárgyalásra kerülnek. Itt a rejtőzködés kezelésekor munkánk elsősorban arra irányul, hogy a dadogó akciós-készségét növelni tudjuk. Ezt azért is tartjuk fontosnak, mert ezzel a dadogót ki tudjuk mozdítani a rejtőzködés okozta passzív lelkiállapotból.

Mindezek alapján a dadogók rejtőzködésének szándékformulákkal történő befolyásolásával az a célunk, hogy a dadogó akciós-készségét növeljük, ugyanakkor pedig az azt megelőző explorációsorozatok kibeszéléseivel, értelmezésével panaszokat előidéző, fenntartó, gátló történésekből származó érzések erősségének csökkenését érjük el.

Az alábbiakban példaként egy 21 éves kezeltünk explorációs beszélgetéséből származó anyagot mutatunk be. A kezelés során a rejtőzködés kérdésével célzottan négy ülésben foglalkoztunk. A kezelt minden ülésen egy, a rejtőzködés érzését feloldó szándékformulát fogalmazott meg. Jelen anyag az első ülés szószerinti átírása.

- *Mit gondol, hogy viseli-e, gyakorolja-e tulajdonságait, gondolatait, érzéseit, szándékait?*
- Most, hogy erről beszélünk, lett előttem ez a kérdés világos, úgy gondolom, hogy nem.
- *Hogyan gondolja ezt?*
- A legpontosabban úgy tudom ezt elmondani, hogy a beszédem miatt, mert mindig módosítani kell mondanivalómon, és így magamon is, így nem az vagyok aki vagyok, tehát az igazi valómat nem viselhetem, a beszédem miatt, mert nem azt mondom gyakran amit akarok, hanem amit épp akkor, abban a helyzetben meg tudok valósítani.
- *Valami akadályozza?*
- Igen.
- *Mi akadályozza?*
- Én ezt úgy gondolom, ez félelem, ami a beszéd előtt jelentkezik, ami pedig nem azt jelenti, hogy beszélek, csak a gondolat, a szándék jelentkezik, és egész mivoltomban ezt érzem, a törzsem, alakom, hát ilyenkor jelentkezik az amiről beszélgetünk, a rejtőzködés, hogy jó lenne nem lenni, mert akkor ezek az érzések sem lennének.
- *Meg tudná akkor fogalmazni, hogy mi akadályozza önt?*
- A beszédem és hát a félelem.
- *Mit gondol, mit kell elrejtenie?*
- Igen, azt gondolom, hogy a beszédemet, amikor beszélnem kell, valamit közölni, persze az sem mindegy, hogy hol, kivel és mikor, szóval ha beszélek, akkor, ha beszélni kell, mert önmagamtól nem szívesen vállalkozom erre, csak ha nem lehet kitérni előle, ha kell, s akkor úgy érzem, velem olyasmi történik, ami nem megszokott, nem szabályos, nem rendes, mintha valamilyen nyilvánvaló szabálytalanságot csinálnék, ami a világ szokásaitól elüt, a megszokott konvencióktól, mintha idegen lennék, nem idevaló, nekem ez nagyon kínos, mert én is azt tudom, amit a másik, aki hallgat, hogy ez az ember nem egész, nem teljes, hiszen látható és hallható, mindenki látja és hallja, ismerem a csodálkozó arcokat, a csodálkozó tekintetekből, akik engem látnak, és ez régen van, szóval tényleg szeretnék elrejtőzni, magamat elrejteni.
- *Azt mondta, hogy nagyon kínos, részletezné ezt?*

- Mivel ez a kínos helyzet sokszor van, így sokszor van mit elrejtenem, így aztán ez az egész szép lassan tulajdonságom lett, egy nagyon előnytelen tulajdonság, aminek a lényege a félelem, a bizonytalanság, és ez erősebb annál a szándékomnál, hogy ezt legyőzzem, hiszen én ezt viszem magammal mindenhová, ezt nem lehet levetni, talán ez idézi fel a görcsöt, mert ez az érzés mindig megelőzi az én beszédszándékomat, talán ettől leszek egész mivoltomban merev és tétova, ami aztán nemcsak a beszédemet, hanem még a mozgásomat is bizonytalanná, ügyetlenné teszi, ezért sok olyan hibát követek el, amit nem tennék pl. egy széken, idegen helyen úgy ülök, hogy szinte ne is legyek látható, ott is vagyok meg nem, kínos, jelenlétem nem olyan természetes, mint azt szeretném, és ezt tudom, átélem, sokszor pedig elképzelem, hogy milyen leszek ilyen helyzetben, de a valóságban soha nem tudom úgy megoldani a feladatokat, mint ahogyan azt elgondoltam, és aztán inkább befelé fordult lettem.
- *Értem, megértem az ön baját, meg tudná mondani, hogy ez a rejtőzködés miben akadályozza?*
- Munkára, tanulásra gondol?
- *Igen, arra is.*
- Szinte mindenben, eleinte pár évvel ezelőtt ezt még jobban szét tudtam volna választani, pl. otthon nem annyira, de idegen helyen jobban zavart, de ma már ez úgy néz ki, hogy mindenhol, ahogy az előbb mondtam, tulajdonság lett, és ezt az ember hordja mindig, itt van, legfeljebb vannak helyzetek amikor ez nagyon aktív lesz, az egyetemi vizsgák, szereplések, új helyzetek, amikor váltani kell és a régi utak nem járhatók, ott ezek jobban előjönnek, szóval inkább mindenben.
- *Ön milyen módon próbál ezeken a nehézségeken segíteni?*
- Én két dolgot csináltam, biztos nem jó, de én ezt komolyan gondoltam, az egyik, hogy mindig biztattam magam, ez olyan akaraterőféleség, amit persze nem tudtam megvalósítani, gyenge vagyok, meg egyedül nem is megy, azonban a másik, hogy kis feladatokat adtam magamnak, amit el kellett végeznem, pl. ha rossz kedvem volt, ami elég gyakori volt, akkor mosolyt erőltettem magamra, vagy szerettem volna, ha mosolygósnak látnak, ilyeneket próbáltam, talán ha jobban értem ezt az egész dolgot, ennek az egész dolognak a gondolati részét, akkor ez megfogható lett volna, ha az első pont meg van, akkor talán a többi is, a fogódzkodó hiányzott.
- *Most nagyon fontos dolgot mondott, gondoljon a beszélgetésünk előtti témánkra, miről is beszélgettünk.*
- Hm, talán, az egyik, hogy mindenki valahogy rejtőzik.
- *Igen, igen és ez mit jelent?*
- Talán azt, hogy ez nem, nem egy idegen dolog, szóval mindenki csinálja, tehát ez egy általános dolog, tulajdonság, nem?
- *Igen, és a másik?*
- A másik, talán, hogy ez a dolog, ez a rejtőzködés összefügg a beszéddel, erre már én is gondoltam korábban.
- *Hogyan?*
- Ha jól emlékszem, valahogy így hangzott, hogy a beszéd az embernek nem különálló tulajdonsága.
- *Igen, ez a lényege, és?*

- Hát ha jól gondolom, a kettő összefügg, a beszédben, az emberi beszédben benne van az emberi tulajdonság.
- *Csak a jelen van benne?*
- Nem, nem, gondolom az emlékek, és persze a jelen, aztán amit az ember tanult, talán amit örökölt is.
- *Önnek mikor kezdődött a beszédhibája?*
- Kb. 3-4 éves koromban.
- *Azóta kíséri az ön életét?*
- Igen, de erről a kíséretről szívesen lemondanék.
- *Ezek szerint az „útitárs" nem kedves.*
- Elmondhatatlanul nem társ, gyűlölt tulajdonság.
- *Az elmúlt évek során sok bajt okozott?*
- Azt szinte elmondani sem tudom.
- *Akkor ezek hatnak önre ma is?*
- Igen, sajnos.
- *Ezek után hogyan látja az ön rejtőzködését?*
- Az előzőkből hogyan következett be az én rejtőzködésem?
- *Igen.*
- Értem, hogy minden ami velem az idő során történt, az most is hat, van, igen, éreztem, ez a sok minden, a régi dolog fog engem vissza, erre gondol, ugye, ez a rejtőzködésem oka nálam, a sok korábbi sikertelenség ugye, de akkor a megoldás, ha jól következtetek, a siker, a sikeremben van, ha az ellentéte okozta ezt.
- *Igen, jól gondolja, de milyen sikerre gondol?*
- Hát minden ami korábban volt, ami ezután jön majd, ami a kezelés eredménye, ugye?
- *És mit gondol, mi a siker alapja?*
- Gondolom, rendesen dolgozom, amit itt mondanak azt csinálom.
- *Ez is fontos, de a beszélgetés elején azt mondta, hogyha van egy szilárd pontja....*
- Ja, a fogódzkodó, ugye?
- *Igen, akkor mi az ön életében a fogódzkodó?*
- Gondolom, a rendszeresen elvégzett feladatok, a munka.
- *Ön mondta, de így van, ez az egyik, és a másik?*
- Mire gondol?
- *Arra, amit a beszélgetésünk elején már érintettünk.*
- Ja, hogy az emberek rejtőzködők, általában.
- *Igen, ha ez általános, akkor?*
- Akkor ez nem olyan különleges dolog, ez egy alkalmazkodási forma, de ne legyen mindig, ha jól emlékszem, vagy ahogyan ön mondta uralkodó, szóval kizárólagos, differenciálni kell.
- *Igen, igen.*
- Arra gondol, hogy van akivel szemben kell rejtőzködni, míg másokkal nem, ott elengedhetem magam.
- *Mondjon olyan embert, valakit az életéből, aki előtt soha semmit nem kell elrejtenie.*
- Édesanyám, húgom, talán ezek.
- *Ők az ön bizalmasai?*

- Igen.
- *Megpróbálná ezt a gondolatot kicsit kifejteni.*
- Talán, hogy az emberekhez más-más módon viszonyulunk, mást-mást mutathatunk meg magunkból, így a rejtőzködésünk is más-más, így...
- *Nagyon jó.*
- Szóval a rejtőzködés egy árnyalt tulajdonság, nem mindig rossz, sőt, csak jól, a megfelelő helyen és embereknél kell alkalmazni, és akkor jobban mennek a dolgok, viszont ha mindig rejtőzködik valaki, akkor nincs semmi, nem érek el semmit.
- *Nagyon jó, örülök a szép okfejtésnek, pontosan erre gondoltam én is.*
- Köszönöm.
- *Létezik ennek a gondolatnak egy szép költői megfogalmazása is. József Attila így ír erről: „Dolgaim elől elrejtelek, Istenem, mennyire szeretlek". Érti ezt?*
- Talán, hogy létezik olyan fajta szeretet, amikor az ember annyira szereti a másikat, hogy a nehézségektől meg akarja kímélni, így a bajt elrejti a másik elől, önmaga vállalja annak súlyát, szép gondolat.
- *Igen, ön meg szépen értelmezett. A beszélgetésünk elején azt mondta, szeretne erről az egész rejtőzködésről többet tudni. Nos, most mi a véleménye?*
- Jobb, lényegében jobb a véleményem, és többet is tudok.
- *De nem az a fontos csak, hogy a rejtőzködésről tud többet, ugye?*
- Nem, persze, magamról is többet tudok, a rejtőzködő magamról.
- *Ezek után megkísérelné megfogalmazni a beszélgetésünk lényegét, a szándékformula számára?*
- Igen, megpróbálom, egy kis türelem kell, az előbb költőt tetszett idézni, idézhetek én is egy gondolatot Madách-tól?
- *Természetesen.*
- Akkor talán így „gyakorlom tulajdonságaimat, azt mondom amit akarok, azt adom mi lényegem".